Эстетикалық тәрбия, адамның дөретиўшиликтиң хәр қыйлы тараўларында зәрүр болатуғын барлық руўхый уқыплылықларын үйлестиреди. Ол әдеп-икрамлылық тәрбия менен тығыз байланыслы себеби гөззаллық адамлар арасындағы өз-ара қатнаслардың өзине тән тәртиплестириўшиси хызметин атқарады. Гөззаллық себепли адам көбинесе ишки сезим арқалы жақсылыққа талпынады. Шамасы гөззаллықтың жақсылыққа сәйкес келиўи дәрежеси бойынша эстетикалық тәрбияның әдеп-икрамлылыққа үгит-нәсияттлаўшылық ўазыйпасы ҳаққында айтыўға болатуғын болса керек. Инсанның эстетикалық тәрбиясы хәм раўажланыўы эстетикалық тәрбия системасы жәрдеминде әмелге асырылады. Оның тийкарында бир қатар принциплер жатады:

1. Эстетикалық тәрбияның хәм көркемлик билимлендириўдиң хәммеге ортақлығы, адамлардың өзлериниң руўхый өмиринде, күнделикли жумыс ислеўи барысында, көркем өнер хәм тәбият пенен қатнасында, турмыста хәм өз ара қатнасларында бәрқулла эстетикалық қубылыслар менен өз ара тәсир етисиўи себепли келип шығады.

2. Адамларға хәмме жерде хәм бәрқулла гөззаллық ямаса сықылсызлық, қайғылылық ямаса күлкилилик жолдас болады. Буннан, эстетикалық саўатлылыққа, идеалларға, эстетикалық раўажланыўға хәм билимлиликке ийе болмаған, жумыс ислегенде ислеп шығарған өниминиң сапасын эстетикалық жетикликке жеткере алыўды билмейтуғын, хәр тәреплеме үйлесикли раўажланған адам болыўы мүмкин емеслиги келип шығады.

Сонлықтан, бир сөз бенен айтқанда, барлық адамлар ушын эстетикалық тәрбия хәм раўажланыўдың ғалабалығы хәм миннетлилиги жәмийеттеги белсенди инсанды қәлиплестириўдиң, оны руўхый өмирге хәм мийнетке таярлаўдың шәрти болып табылады. Эстетикалық тәрбия системасын шөкемлестириў, сондай-ақ пүткил тәрбия исине комплекс қатнаста болыў принципине тийкарланады. Талабаларды эстетикалық тәрбиялаўда көркем өнердиң хәр қыйлы түрлери адамға комплексли тәсир ете отырып, өз ара байланыста хәрекет етеди. Бул өз ара тәсир етисиўлер көркем өнердиң хәр қыйлы түрлерин оқытыўдағы предметлер арасындағы тығыз байланыслар арқалы әмелге асырылады. Эстетикалық тәрбия, сондай-ақ илимниң, мийнеттиң, дене тәрбиясының, қатнасықлар хәм күнделикли турмыс гөззаллығын ашыў арқалы да комплексли әмелге асырылады.

Эстетикалық тәрбия системасы адамның барлық көркем-эстетикалық искерлигиниң, өмир менен, инсанның дүньяға көзқарасының хәм әдеп-икрамлылығының қәлиплесиўи барысындағы жәмийеттиң жаңаланыўы практикасы менен ажыралмас байланыслылық принципине сүйенеди. Өзгерип атырған өмир менен ажыралмас байланыслылықтағы ҳақыйқат адам өмириндеги хәм жоқары көркем өнердеги эстетикалық қубылыслар өмир ҳақыйқатлығына эстетикалық қатнасты қәлиплестиреди. Оқыў барысында талабалар көркем өнердиң айрықша өзгешеликлерин билиўдиң хәм оны таллаўдың ең улыўма тийкарларын ғана өзлестиреди, көркемдөретиўшилик искерликтиң басланғыш көнликпелерин ийелейди. Көркем өнер тийкарлары бойынша оқыў бағдарды белгилеп береди, талабаның көркем-идеялық тәрбиясының хәм дөретиўшилик раўажланыўының тийкарғы бағытын белгилейди. Аудиториялардағы сабақлар менен бир қатарда талабалар ғалаба байланыс қураллары арқалы да мағлыўматлар алады, олар өз интасы менен дөретиўшилик пенен шуғылланыў хәм өзин жүзеге шығарыў ушын кең имканиятларға ийе. Талабалардың барлық дереклерден хәм бирден пайда болған қызығыўшылықларынан алынған мағлыўматларды эстетикалық тәрбия мақсетинде пайдаланыў, тек аудиториядан тыс жумыслар бағдарламасы, олардың еркин таңлап алған көркемлик искерлигиниң формалары хәм усыллары мақсети хәм мазмуны бойынша аудиториялық сабақлар бағдарламасы менен тығыз биригип кеткен жағдайда ғана мүмкин болады. Инсанның эстетикалық хәм улыўма қәлиплесиўиниң ажыралмас байланыслылығы, адамның көркемлик хәм улыўма психологиялық раўажланыўының ажыралмас бирлиги принципиниң зәрүрлигин келтирип шығарады. Талабалардың көркем-эстетикалық искерлиги олардың қыял етиўиниң, күшли сезимлериниң, образлы хәм ақылға муўапық ядлап қалыў, ойлаўының күшли раўажланыўын тәмийинлейди. Өз гезегинде, талабалардың жәмийетлик пайдалы жумыс, ақыл мийнети, физикалық жумыс пенен шуғылланыў барысында ийелеген уқыплылықлары көркем-эстетикалық тараўда кеңнен пайдаланылады.

Әдебиятлар

1. Современные концепции эстетического воспитания (теория и практика). Ответственный редактор Н.И.Киященко. -М.: 1998.
2. Философский словарь (под ред. Фролова) 7-е издание, переработанное и дополненное. -М.: Республика, 2001. –С.719.

РЕЗЮМЕ. Мазкур мақола ҳозирги давр эстетик тарбия тизими, талабаларнинг ижодий имкониятларининг ривожланиши масалаларини акс эттиради, чунки ўқувчиларни фаоллаштириш масаласи ҳозирги замон педагогика илмининг ва иш тажрибасининг энг муҳим масалалари қаторига киради.

РЕЗЮМЕ. Статья посвящена вопросам эстетического воспитания, развитию художественно-творческих способностей студентов, так как в современном обществе возросло внимание к проблеме художественного образования.

SUMMARY. The article is devoted to the issues of aesthetic education, the development of artistic and creative abilities of students, since in modern society attention to the problem of art education and experience has increased.

TA'LIMDA FANLARARO INTEGRATSIYANI TA'MINLASHDA INNOVATSION TA'LIM TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISH

D.A.Zaripova – *pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori*

Muhammad al-Xorazmiy nomidagi Toshkent axborot texnologiyalari universiteti

Tayanch so'zlar: ta'lim islohotlari, innovatsion o'qitish, faol ta'lim, innovatsion faoliyat, elektron ta'lim, kompyuter yordamida o'qitish, aqlli texnologiyalar.

Ключевые слова: образовательные реформы, инновационное обучение, активное обучение, инновационная деятельность, электронное обучение, компьютерное обучение, смарт-технологии.

Key words: educational reforms, innovative teaching, active learning, innovative activities, e-learning, computer-assisted teaching, smart technologies.

O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017- yil 20-apreldagi PQ-2909-son "Oliy ta'lim tizimini yanada rivojlantirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarorida "Har bir oliy ta'lim muassasasi jahonning yetakchi ilmiy ta'lim muassasalari bilan yaqin hamkorlik aloqalari o'rnatish, o'quv jarayoniga xalqaro ta'lim standartlariga asoslangan ilg'or pedagogik texnologiyalar, o'quv dasturlari va o'quv-uslubiy materiallarini keng joriy qilish, o'quv-pedagogik faoliyatga, master-klasslar o'tkazishga, malaka oshirish kurslariga xorijiy hamkor ta'lim muassasalaridan yuqori malakali o'qituvchilar va olimlarni faol jalb qilish ..." ta'kidlanib, ushbu qarorning ijrosini ta'minlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Innovatsion faoliyatini rag'batlantirish, ilmiy va innovatsiya yutuqlarini amaliyotga joriy etishning samarali mexanizmlarini yaratish, oliy o'quv yurtlari huzurida ilmiy-eksperimental laboratoriyalar, yuqori texnologiya markazlari va texnoparklarni tashkil etish muhim

ahamiyatga ega. Yuqorida qayd etilgan holatlar oliy ta'lim tizimini axborotlashtirish sharoitida oliy ta'lim muassasalari talabalarining innovatsion faoliyatga tayyorgarligini kasbiy-pedagogik kompetentlikning yangi mezoni sifatida qarab, talabalarining innovatsion faoliyatga tayyorlashning nazariy va amaliy asoslarini takomillashtirish orqali bunday tayyorgarlikni takomillashtirilgan metodik tizimini ishlab chiqish muammosi dolzarbliligini ko'rsatadi.

Oliy ta'lim muassasalarida ta'lim samaradorligini oshirish, mutaxassislarning kasbiy kompetentlik darajasini rivojlantirish, rahbar va pedagog kadrlarning innovatsion faoliyatga yo'naltirish, o'quv jarayonida innovatsion ta'lim muhitini va elektron axborot ta'lim muhitini uyg'unlashtirish orqali ta'lim sifatini oshirish, ilg'or xorijiy tajribalarni o'zlashtirish va mehnat bozoriga raqobatbardosh kadrlar tayyorlash oliy ta'lim tizimini modernizatsiyalashdagi dolzarb vazifalar sifatida belgilandi. Bu esa o'z navbatida oliy ta'lim muassasalaridagi innovatsion faoliyat mazmunini takomillashtirish asosida o'qitishning innovatsion shakl va metodlari, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini amaliyotga keng joriy etish zaruratini ko'rsatib beradi.

K.Angelovski [2] innovatsiyaga oid ta'riflarini tahlil qilar ekan, ko'pgina olimlar innovatsiyani yangilik, yangi yangi modellar, yangilanish jarayoni deb e'tirof etganliklarini, lekin uning fikricha innovatsiya bu o'zgarish sifatida ustunlik qilishini ta'kidlaydi. K.Angelovski "pedagogik innovatsiya"larni, ta'limtarbiyani takomillashtirish va rivojlantirishga qaratilgan o'zgarishlar sifatida belgilaydi.

R.N.Yusufbekova [3] "pedagogik innovatsiya" tushunchasining mohiyatini ochib berar ekan, pedagogika nazariyasi va amaliyotida yuzaga kelishi mumkin bo'lgan o'zgarishlarning mazmuni (ta'lim tizimida innovatsiyalarni o'zlashtirish va uni joriy etish), avval uchramagan holatga olib keladi, natijada ta'lim-tarbiya nazariyasi va amaliyoti rivojlanadi.

Ta'lim innovatsiyalarini joriy etish bir necha vazifalarni hal etishni talab etadi, jumladan: zarur o'quv vositalari va didaktik materiallarni chop etish, ta'lim oluvchilarga tatbiq etilayotgan innovatsiyalar haqida ma'lumot berish, bo'lajak o'qituvchilarni innovatsion faoliyatga tayyorlash, maxsus o'quv dasturlarini yaratishdir. Tatbiq etilayotgan innovatsiyalarning qay darajada samarali ekanligi pedagogik tajriba-sinov asosida aniqlanadi. Shu bois, innovatsiyalarni tatbiq etishda doimiy tahlillar o'tkazilishi kamchilik va nuqsonlarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish lozim.

Keyingi yillarda iqtisodiyotning rivojlanishida bozor mexanizmlarining shakllanishi asosida kasbiy ta'limga qiziqish sifat jihatidan o'zgardi. Kasbiy tayyorgarlik darajasiga yuqori talablar qo'yilayotgan hozirgi kunda mutaxassislarning asosiy vazifasi mehnat bozorida o'z yo'lini oson topish imkonini beruvchi innovatsion faoliyatga tayyorgarlik hisoblanadi. Bugungi kunda axborot miqdorining keng ko'lamda ortib borayotganligi kasbiy ta'lim jarayoniga ham yangidan-yangi talablar qo'ymoqda. Axborotlarni o'zlashtirish va ulardan ta'lim jarayonida yetarlicha hamda samarali foydalanish uchun qulay vositalardan foydalanishga zarurat tug'ilmoqda. Bugungi texnologiyada yuz berayotgan inqilobiy o'zgarishlar aynan axborotlardan ta'lim jarayonida yetarlicha foydalanishni ta'minlashda kompyuter va texnik vositalar, umuman olganda, ta'limni axborotlashtirish sharoitlarida tashkil etishni taqazo etmoqda. Shu nuqtayi nazardan o'quv muassasalarida ta'lim jarayoniga axborot kommunikatsiya texnologiyalarini kiritish, axborot kommunikatsiya texnologiyalari asosida elektron ta'lim sifatini oshirish, axborot kommunikatsiya texnologiyalari sohasida kadr potensialini rivojlantirish, mutaxassislarni tayyorlash soha rivojining asosiy ustunidir [4]. Biroq, mavjud bo'lgan infrastrukturani ishlata oladigan, texnik ko'nikmalarga ega mutaxassislar kamligi sezilib turadi.

Ta'lim mazmunini tabaqalashtirish o'ziga xos ijodiy jarayon bo'lib, u ta'lim oluvchilarning individual xususiyatlari va intellektual salohiyatini hisobga olgan holda amalga oshiriladi hamda shular asosida ta'lim oluvchilar guruhlarga ajratiladi. Bunda o'rganilayotgan manbaning (mavzuning, bobning, fanning, kursning, sohaning va shu kabilarning) mazmuni, hajmi, murakkabligi bilan bir – biridan farqlanadigan turli darajadagi o'quv dasturlari va rejalari, didaktik va innovatsion kommunikativ didaktik materiallar tayyorlanadi hamda ularni bajarish va ulardan foydalanish metodologiyasi tayyorlanadi. Quyida keltirilgan usulni foydalanish metodikasi keltirilgan bo'lib, undan mashg'ulotlarda foydalanish maqsadga muvofiqdir.

KWHL usulu. KWHL (bilasizmi?, bilishni xohlaysizmi?, qanday bilib olsam bo'ladi? nimani o'rganib oldim?) – mavzudan avval talabalarining bilim va qiziqishlari darajasini bilib olish uchun o'qituvchilar qo'llashi mumkin bo'lgan va talabalarning o'qish yakunida baholash orqali yordam beruvchi vosita.

- Mavzu yoki bobni oxirida talabalar "Nimalarni bilib oldim" savoliga javob berishadi. Ular javoblarini avvalgi savollarga berishadi va bu orqali ular bilimlari qanchalik darajada ortganini va o'zlari bilishni xohlagan ma'lumotga ega bo'lishganligini aniqlashadi.

PMI usuli. Belgilangan jihatlar bo'yicha ko'p miqdordagi fikrlarni baholash metodi hisoblanadi. Ushbu metodda talabalar mavzu yoki bob yakunida qog'ozni uch ustunga ajratadilar, birinchi ustunda Plus (ijobiy jihatlari), ikkinchi ustunda Minus (salbiy jihatlari), uchinchi ustunda esa Interesting (qiziqarli jihatlari) yoziladi.

PLUS	MINUS	INTERESTING

Ta'limni axborotlashtirish sharoitida oliy ta'lim muassasalari talabalarini innovatsion faoliyatga tayyorlashning nazariy asoslarini psixologik-pedagogik jihatdan tahlil qilish bo'yicha quyidagi xulosalarga kelish mumkin: Ilmiy-pedagogik adabiyotlar va tadqiqot muammosi doirasida olib borilgan ilmiy ishlar tahliliga ko'ra: ta'limni axborotlashtirish sharoitida pedagog kadrlarning innovatsion faoliyatga yo'naltirish, oliy ta'lim muassasalaridagi o'quv jarayoniga innovatsion ta'lim va axborot-kommunikatsiya texnologiyalarini tatbiq etish orqali ta'lim sifatini oshirish, mavjud ta'lim mazmunini (o'quv reja, dasturlar) innovatsion faoliyatni rivojlantirishga qaratish oliy ta'lim tizimini modernizatsiyalashdagi dolzarb vazifalar hisoblanadi.

Adabiyotlar

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi "O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish konsepsiyasini tasdiqlash to'g'risida"gi PQ-5847-son Farmoni // www.lex.uz.
2. Ангеловски К.М. Учителя и инновации. - М.: «Просвещение», 1991.-С.159.
3. Юсуфбекова Н. Р. Общие основы педагогической инноватики: Опыт разраб. теории инновац. процессов в образовании: (Метод. пособие). Пед. о-во РСФСР, Центр. совет, АПН СССР, НИИ теории и истории педагогики. - М.: 1991. – С.91. ЦСПО РСФСР,.
4. Нажмиддинова Ё.Р. Инновационная деятельность в системе профессионалного образования. // WORLD SOSIAL SCIENCE practical journal. – М.: 2018. № 4 – С. 29.

REZYUME. Ushbu maqolada ta'limni fanlararo integratsiyani ta'minlashda innovatsion ta'lim texnologiyalaridan foydalangan holda o'qitish metodikasini samaradorligi berilgan.

РЕЗЮМЕ. В данной статье представлена эффективность методики обучения с использованием инновационных образовательных технологий в обеспечении междисциплинарной интеграции образования.

SUMMARY. This article presents the effectiveness of the teaching methodology using innovative educational technologies in providing interdisciplinary integration of education.